

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. I. De objecto humani Intellectus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

DISPUTATIO SEXTA.

De Intellectu, & eius actibus.

Potentis materialibus ad spirituales gradum facimus, eisdem nos conformantes potentis, quæ ab operationibus materialibus incipientes ad spirituales progrediuntur. Inter illas autem primum locum obtinet intellectus, de quo in hac Disputatione, his omisissis quæ in Logica & alibi disputata reliquimus.

SECTIO I.

De obiecto humani Intellectus.

DUPLEX solet constitui intellectus, & agens & passibilis. Agens dicitur, quatenus producit sibi species simul cum actu phantasie, iuxta dicta Disputatione IV. Sectione 4. Passibilis vero, quatenus intelligit. Sed aduerte, ob hoc non poni duos intellectus realiter distinctos, sed explicari duo munia eiusdem intellectus: sicut quando etiam additur alia potentia, quæ dicitur memoria, non ponitur alius intellectus distinctus, sed idem comparatur ad cognitionem rei præteritæ, & ad memoriam de illa, idem est quando in practicum & speculativum diuiditur.

Intellectum Primò & per se cognoscere singularia, ut talia, & ex his ad cognitionem vniuersalium discurre, probauimus supra Disputatione IV. ex eo, quod intellectus dependet à sensibus cognoscit: unde Primò cognoscit quæ per sensus percipiuntur; per hos autem singularia ut talia percipiuntur. Hæc albedo, & illa nigredo, &c. ergo prius cognoscit intellectus hanc albedinem, & illam nigredinem, & ex his elicit cognitionem coloris ut sic; quod in experientia manifestum est, ut arbitrer, aduersarios in alio sensu locutos, dum dicunt, prius à nobis cognosci vniuersalia, quam singularia. Hoc posito,

Obiectum intellectus humani est omne ens, siue verum & reale, siue rationis, siue positium, siue negatiuum. Probatur ipsa experientia, quia de omni illo disputamus, quod non posset fieri nisi illud apprehenderemus saltem; & qui dicit, se non apprehendere aliquid ex his entibus, sibi ipsi contradicit; non posset enim negare se illud apprehendere, nisi apprehenderet. Hoc obiectum intellectus nomine *veri* solet explicari. Quid autem sit verum, in Metaphysica disputatum est Disputatione I. à numero 98. In præfenti solum aduerte, *verum* sumi posse dupliciter: vel radicaliter pro ipsa re cognita, vel formaliter pro ipsa ut denominata ab actibus intellectus. Quando ergo verum dicitur obiectum intellectus, non sumitur formaliter, sed radicaliter: nam intellectus ut cognoscat aliquid, non debet necessarîo supra suam cognitionem reflectere, sicut etiam visio dicitur respicere visibile radicaliter, id est colorem qui est visibilis, non verò visibile formaliter, nam ut sic, iam includit ipsam visionem, ut formam denominantem, supra quam visus non potest re-

flexere. Est tamen hæc differentia inter visum & intellectum, quod ille, quia non potest vquam reflectere supra suos actus, nunquam potest ad visibile formaliter terminari, noster verò intellectus, quia reflexius est, licet non semper, aliquando tamen potest supra suos actus reflectere, & consequenter terminari. Al verum formaliter, etiam in hac secundâ acceptione.

Hic potest Primò dubitari, vtrum alia potentia diuersa specie possit habere idem obiectum cum nostro intellectu. Respondeo, posse, in quo nulla est difficultas. Sicut enim visus hominis & leonis, licet diuersi specie, terminantur ad eisdem omnino colores & lucem, ita poterunt duo intellectus diuersi ad idem verum terminari, imò & de facto contingit: intellectus enim Angelicus & humanus ad idem ens terminantur, & intellectus habet idem omnino obiectum cum voluntate, quia licet obiectum voluntatis dicatur bonum, & intellectus verum, in re tamen ipsa non sunt duæ formalitates distinctæ, nec ratione nostra, veritas & bonitas, ut dicemus infra. Ratio à priori est, quia potentia non solum specificantur ab obiectis, sed & à subiectis, & modo tendens; ergo diuersa potentia possunt habere idem omnino obiectum: è contrariò verò, si vna potentia habeat diuersum specie obiectum ab alia, non solum adæquatè, sed & inadæquatè, tunc necessarîo illæ duæ potentia distinguuntur specie inter se: nam (ut sæpe dixi) potentia respiciunt essentialiter sua obiecta, ergo potentia, quæ non conueniunt in omnibus obiectis specie diuersis, non conueniunt omnino in respectibus essentialibus, ergo nec inter se specie.

Secundò dubitatur, vtrum possit esse aliquis intellectus, qui non sit cognoscitiuus nisi aliquorum tantum obiectorum, non verò omnium. Negant nonnulli, quia intellectus habet pro obiecto ens ut ens, & consequenter omnia entia sub ente contenta. Sed contrâ, quia id ego nego de omni intellectu possibili: nam licet hic, qui de facto datur, habeat pro obiecto ens ut ens, cur ideo omnis possibilis id habeat?

Secundò mouentur: Quia nisi omnis intellectus necessarîo esset cognoscitiuus omnium entium, non esset unde probaretur, nostrum intellectum esse cognoscitiuum omnium. Sed contrâ Primò, quia vel est aliqua experientia aut ratio efficax, quæ probetur, nostrum intellectum in particulari esse cognoscitiuum omnium entium, vel non. Si est, ratione illius suadebitur de nostro, licet de omni alio possibili non sit verum. Si verò nulla est ratio, nec poterit etiam esse ad probandum id de omni intellectu, & consequenter probabitur à te, nostrum intellectum posse cognoscere omnia, quia quilibet intellectus potest omnia cognoscere, & rursus, quemlibet posse omnia, quia potest noster, in quo manifestus circulus committitur. Aliam autem harum propositionum probationem nullam habes, & consequenter argues vitiôsè. Secundò respondeo, experien-

perientiâ probari, nostrum intellectum esse cognoscituum omnium, quia cognoscit Deum, entia materialia & spiritualia, ens in communi, & omnia quæ non implicant contradictionem, saltem confusè, quibus satis ostenditur, illum posse omnia cognoscere, quidquid sit de alio intellectu possibili.

Igitur dicendum est, possibilem esse talem intellectum ad aliqua objecta limitatum, quia in eo nulla apparet contradictio. Confirmatur à simili: non qualibet potentia materialis potest cognoscere omnia objecta materialia, ut patet in sensibus, ergo non qualibet potentia spiritualis necessariò debet posse cognoscere omnia objecta spiritualia. Sicut enim se habet materialis ad objecta materialia, ita spiritualis ad spiritualia.

Confirmatur Secundo: aliqua res spiritualis potest esse cognoscitua omnium, aliqua nullius cognoscitua; cur ergo repugnet alia media cognoscitua tantum aliquorum? imò & aliqua solum apprehensiva, alia solum indicativa, alia solum immediatè intellectiva sine discursu? Purè discursiva non poterit esse, quia discursus fit ex aliquibus propositionibus immediatis, ne deat processus in infinitum; ergo omnis discursiva debet posse cognoscere aliquid immediatè ex quo discurret ad aliud; unde, licet possit esse aliqua solum immediatè cognoscitua (ut Thomista de facto docent de Angelis) non tamen poterit alia esse purè discursiva.

Possit hic dubitari, vtrum intellectus valeat cognoscere plura ut plura. Respondeo, omnino posse, tum quia visus videt plures colores, & ut distinctos & diversos inter se, ergo & intellectus tunc simul eos percipiens, plura ut plura cognoscet; tum quia, quando dicit, Petrus non est Paulus, unico actu duo ut distincta cognoscit; nec video ullam rationem, quâ hoc videatur impugnari. Quot autem actus simul possit habere, vel quot objecta simul clarè cognoscere, est nobis incertum, quia non possumus illius virtutis metas certò determinare.

SECTIO II.

In quo consistat formalis ratio Intellectionis.

Quæ de intellectione dixerimus, dicenda sunt de aliis cognitionibus & appetitionibus, de quibus quoad hoc eadem est ratio.

Suppono pro hac questione, intellectum per aliquid sibi superadditum intelligere. Paret, quia intelligere potest ab illo abesse, ut experientiâ compertum est, ergo est quid distinctum ab illo, imò & est quid accidentale, quia non est de constitutio hominis actu cognoscere.

Suppono Secundo, id quod additur, esse aliquid productum, quia illud non est Deus aut Dei particula, ut per se patet, ergo creatum, ergo productum. Ex his supponunt alij Tertio, tunc dari & actionem & qualitatem distinctam: sed licet dentur (de quo statim) tamen id non infertur ex præcedenti suppositione: potest enim intelligi aliquid productum, & non per actionem distinctam, sed per se ipsum, ut de facto dicunt aduersarij, licet deat Angelus productus

à Deo, non datur ibi actionem distinctam productam; & licet potest dari aliqua res sine vniòne distincta, ut patet in modis, ita etiam potest intelligi cognitio esse aliquid productum, non tamen per actionem distinctam; ergo non quia cognitio sit producta, infertur, habere actionem distinctam; aliunde ergo id probandum erit, de quo infra. Suppono Tertio, in præfati questione illud inquiri, quæ sit forma constituens intellectum cognoscentem.

SUBSECTIO PRIMA.

Reiiciuntur aliquorum opiniones.

Ortæ sunt meo iudicio in questione hæc omnes diffensiones, ex eo præcisè, quod cognitio dicatur actus vitalis, & consequenter videatur necessariò includere actionem aliquam physicam.

Ideo sit prima sententia, asserens, intellectum in solâ actione consistere. Sed neque huius sententiæ patroni inter se omnino conveniunt: quidam enim, ut Ferrara, Capreolus, Caietanus, & alij, eam actionem constituunt sine termino producto; alij verò ei concedunt terminum, ita P. Molina Parter, quæst. 12. art. 2. disp. 1. Contrabricses lib. 3. de Animâ, cap. 8. art. 3. quæst. 3. Hi tamen solo nomine videntur stare ab eâ sententiâ: non enim ideo actionem vocant intellectum, quia per illam formaliter intelligamus, sed quia est actio intellectus producens id quo intelligimus; sicut actio ignis dicitur calefactiva, non quia per illam formaliter calidus simus, sed quia per eam producit calor. Hanc autem esse Contrabricsium mentem, constat ex eo loco. *Sunt qui aliam.* ubi expressè docent, qualitatem, quæ per actionem producit, esse id quo obiectum per eandem qualitatem expressum formaliter intelligitur: ergo in termino producto constituunt rationem intellectum, prout à nobis usurpatur, id est, pro formâ reddente obiectum cognitum, & potentiam cognoscentem.

Sed cuiuscumque hæc sit opinio, quoad vtramque partem displicet. Et quidem quoad primam de actione sine termino, quia vel ita intelligitur, ut non dentur ibi actio & terminus distincti inter se, sed terminus, qui se ipso pendet ab intellectu, sicut dicunt aliqui de rebus quæ per creationem fiunt; & in hoc sensu coincidit opinio hæc cum aliâ statim referendâ & impugnandâ. Si verò velit eam esse rigorosam actionem, & tamen non habere terminum, omnino est improbabilis: sicut si quis diceret, dari vniònem rigorosam & cognitionem, quin daretur aliquid unitum vel cognitum. Ratio huius delamitur ex dictis in Physicâ, ubi ideo ostendi actionem essentialiter esse fieri huius termini, quia si id haberet per aliquid superadditum, daretur processus in infinitum; sed implicat, intelligi actuale fieri alicuius sine aliquo facto, ut per se patet, ergo & implicat, intelligi actionem rigorosam sine aliquo termino producto. Quod si aliquando Aristoteles dixit, per actiones immanentes, qualis est actio intellectus, nihil produci, secus per transcuntes; intelligendus est nihil produci ad extrinsecum vel fortè ipsos terminos productos, qui non sunt actiones physice, vocat actiones Grammaticales.